

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ ЯК ПРАКТИЧНА ПРОБЛЕМА

У системі запобігання злочинності важливе місце посідає індивідуальна профілактика, адже саме її заходи спрямовані на корекцію поведінки конкретних осіб. У науковій доктрині відсутня єдина точка зору щодо поняття індивідуальної профілактики. Зокрема, існує точка зору, що індивідуальна профілактика – це сукупність заходів переконання та примусу, що застосовуються до носіїв антисуспільних установок та орієнтацій. Мета профілактики полягає в попередженні негативного процесу формування особистості. Інші вчені стверджують, що індивідуальна профілактика – це така діяльність, що спрямована на виявлення осіб, які схильні до вчинення злочину, їх вивчення, а також вплив на них шляхом заходів переконання і примусу. Існує й інше судження, зокрема, що індивідуальна профілактика має справу з усуненням причин та умов, породжених не зовнішніми, а внутрішніми, суб'єктивними детермінантами (1, с. 235-236). З точки зору різних підходів до розуміння індивідуальної профілактики зрозумілим є, що її заходи спрямовані на особу, яка здатна в майбутньому вчинити злочин.

У системі заходів запобігання злочинам основну роль відіграють ті органи та особи, які цю профілактику безпосередньо мають здійснювати, тобто суб'єкти запобігання злочинам. Якщо звертатися до загальної системи запобігання злочинності, то суб'єктів тут можна перелічити безліч, починаючи від Президента держави та закінчуючи релігійними організаціями. Однак, якщо аналізувати суб'єктів індивідуальної профілактики, то їх коло значно звужується, адже мова йде про конкретні заходи переконання та примусу, і хто здатен результативно виконати цю функцію щодо конкретної особи, заздалегідь невідомо. Однак, коли мова йде про злочинність, увага суспільства прикута до діяльності правоохоронних органів. Тому саме правоохоронці є основними суб'єктами індивідуальної профілактики злочинів.

Науковці слушно зауважують про особливості сучасної ситуації, що сприяють труднощам, які існують на рівні індивідуальної профілактики злочинів. До цих особливостей віднесено, зокрема, розпад раніше існуючої системи недержавних суб'єктів індивідуальної профілактики (добровільні народні дружини, товариські суди, будинкові комітети тощо); скорочення числа громадських помічників органів поліції у проведенні індивідуальної профілактичної роботи (у тому числі громадських вихователів) або зникнення їх взагалі (шефи, наставники тощо); значне зниження можливості поліції у наданні особам, що профілактуються, допомоги у побутовому і трудовому устрої, у ресоціалізації осіб, звільнених з місць позбавлення волі (2, с. 132-133).

Підставами для застосування заходів індивідуального запобігання злочинам, як відомо, є наступні юридично встановлені факти: здійснення особою адміністративних правопорушень за обставин, що обтяжують відповідальність;

звільнення особи від кримінальної відповідальності з nereабілітуючих підстав, передбачених чинним кримінальним та кримінальним процесуальним законодавством; протиправна поведінка осіб, звільнених з місць позбавлення волі, у відношенні яких судимість не знята або не погашена.

Дані факти встановлюються в результаті: досудового розслідування й судового розгляду; проведення прокурорських перевірок; здійснення діяльності щодо попередження злочинів, адміністративно-правової і оперативно-розшукової діяльності; розгляду повідомлень організацій, громадських об'єднань, заяв і скарг громадян, публікацій у засобах масової інформації.

Суб'єкти державної системи попередження злочинів повинні встановлювати й вести спостереження та контроль за ходом соціальної реабілітації осіб, звільнених з місць позбавлення волі, у відношенні яких судимість не знята або не погашена. Особам, у відношенні яких здійснюється індивідуальне запобігання злочинам, що потребують соціальної допомоги, відповідними суб'єктами здійснюється сприяння в побутовому й трудовому влаштуванні, у наданні їм психолого-педагогічної, медичної, консультаційно-правової й іншої допомоги, передбаченої законодавством.

На жаль, доводиться констатувати, що на сьогодні єдиними дієвими суб'єктами індивідуальної профілактики є працівники органів Національної поліції та Служби безпеки України. Проте, вивчення кола функціональних обов'язків правоохоронців, враховуючи головне їх завдання – протидію злочинності – дає підстави стверджувати, що на індивідуальну профілактику у працівників цих органів просто бракує часу. До того ж, ті заходи переконання та примусу, що передбачені законом, свою превентивну роль, на жаль, виконують недостатньо.

Список бібліографічних посилань:

1. Сукмановська Л. М. Профілактика правопорушень як форма боротьби з проявами тероризму. Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (10 листопада 2017 року). Львів: ЛьвДУВС, 2017. С. 235-237.

2. Профілактика злочинів: підручник / за заг. ред. д.ю.н., проф. О. М. Джужи. К.: Атіка, 2011. С. 720.